

УДК 332.871:658.7(477)

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ САМОФІНАНСУВАННЯМ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

• **Горошкова Л. А.**, д. е. н., професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет

Волков В. П., д. т. н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи, академік Академії економічних наук України, Запорізький національний університет

Коваленко Г. В., аспірант, Запорізький національний університет

Lidiya Goroshkova, Doctor of economical science, professor of the department of business, management organizations and logistics, Zaporizhzhya National University

Vladimir Volkov, Doctor of technical science, professor, Pro-rector of the scientific-pedagogical work, Zaporizhzhya National University

Grigory Kovalenko, postgraduate of the Department of business, management and logistics, Zaporizhzhya National University

L. Goroshkova, V. Volkov, G. Kovalenko. Specificity of management of a territorial community self-financing.

In work is constructed mathematical model management of a territorial community with use of diversified model of a national and kaydzen-strategy. Is proved what to ensure self-financing of a territorial community probably at the expense of managing influence on such elements of difficult system, as: agriculture, namely animal industries (on kinds), plan industries (on kinds), industry, resources etc. The offered model can be used for an estimation of influence on general result of functioning of a territorial community of the investigated basic parameters in view of entered restrictions connected that the territorial community was considered as closed system. Such restrictions have permitted to simulate a situation of self-financing of a territorial community. Is proved, that the application of kaydzen-strategy will allow effectively to organize, to supervise and to carry out managing influence on which difficult system there is a territorial community in conditions of its dynamic development. Use of strategy kaydzen-strategy, namely concept of constant improvement, will allow to ensure increase of a level of organization of economic activity in borders of territories and will create conditions for dynamic development both territorial community, and country in general. In a result, it will create an opportunity to generate effective regional politics, which takes into account precise definition of territory, its border, is natural - resource potential and socio economic condition. Under such circumstances three-level control system of territories can effectively function in long-term prospect.

Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В. Особливості управління самофінансуванням територіальної громади.

В роботі побудована математична модель управління територіальною громадою з використанням багатогалузевої моделі національного господарства та кайдзен-стратегії. Доведено, забезпечити самофінансування та беззбитковість територіальної громади можливо за рахунок управляючого впливу на такі елементи складної системи, як: сільське господарство, а саме тваринництво (за видами), рослинництво (за видами), промисловість, ресурси та ін. Запропонована модель може бути використана для оцінки впливу на загальний результат функціонування територіальної громади досліджених основних параметрів з урахуванням введених обмежень, пов'язаних з тим, що територіальна громада вважалась замкненою системою. Саме такі обмеження дозволили змодельувати ситуацію самофінансування територіальної громади. Доведено, що застосування кайдзен-стратегій дозволить ефективно організувати, контролювати та здійснювати управляючий вплив на складну систему, якою є територіальна громада в умовах її динамічного розвитку. Використання стратегії кайдзен, а саме концепції постійного вдосконалення, дозволить забезпечити підвищення рівня організації економічної діяльності у межах територій і створить умови для динамічного розвитку як територіальної громади, так і країни загалом. У підсумку, це створить можливість сформулювати ефективну регіональну політику, що враховує чітке визначення території, її межі, природно – ресурсний потенціал та соціально-економічний стан. За таких умов трирівнева система управління територіями зможе ефективно функціонувати у довготривалій перспективі.

Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В. Особенности управления

самофинансированием территориальной общины

В работе построена математическая модель управления территориальной общиной с использованием многоотраслевой модели национального хозяйства и кайдзен-стратегии. Доказано, что обеспечить самофинансирование и безубыточность территориальной общины возможно за счет управляющего влияния на такие элементы сложной системы, как: сельское хозяйство, а именно животноводство (по видам), растениеводство (по видам), промышленность, ресурсы и др. Предложенная модель может быть использована для оценки влияния на общий результат функционирования территориальной общины исследованных основных параметров с учетом введенных ограничений, связанных с тем, что территориальная община считалась запертой системой. Именно такие ограничения разрешили смоделировать ситуацию самофинансирования территориальной общины. Доказано, что применение кайдзен-стратегии позволит эффективно организовать, контролировать и осуществлять управляющее влияние на сложную систему, которой есть территориальная община в условиях ее динамического развития. Использование стратегии кайдзен, а именно концепции постоянного совершенствования, позволит обеспечить повышение уровня организации экономической деятельности в границах территорий и создаст условия для динамического развития как территориальной общины, так и страны вообще. В итоге, это создаст возможность сформировать эффективную региональную политику, которая учитывает четкое определение территории, ее границы, естественно – ресурсный потенциал и социально-экономическое состояние. При таких условиях трехуровневая система управления территориями сможет эффективно функционировать в долгосрочной перспективе.

Постановка проблеми. Реформування міжбюджетних відносин є рушійною силою для місцевих громад переходити на самозабезпечення та більш раціональне планування своїх ресурсів, що у майбутні фінансові періоди дозволить зробити територіальні громади економічно самодостатніми та фінансово спроможними. В умовах децентралізації владних відносин в державі актуальними постають дослідження складних суспільно-економічних систем, які функціонують на основі прийняття колективних рішень і здійснення колективних дій. Це вимагає вивчення передумов здійснення ефективного управління суспільними ресурсами на місцевому рівні та формування методологічної бази удосконалення територіальної організації влади шляхом насамперед формування самодостатніх територіальних громад.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Аналізу проблем управління місцевими фінансами присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як В. Вакуленко, Н. Гринчук, Ю. Ганущак, О. Синцова, О. Звіздай та ін. [1-12, 14-15].

Виокремлення невирішених проблем. Об'єктивна необхідність та актуальність розробки моделей самофінансування територіальних громад, як основи їх динамічного розвитку зумовлена тим, що сучасний стан реформування територіальної організації управління й адміністративно-територіального устрою потребує формування нових моделей управління розвитком територіальних громад на засадах децентралізації. Саме тому існує необхідність пошуку нових технологій ефективного управління ресурсами територіальними громадами на засадах самофінансування територій.

Формування цілей статті. Метою роботи є розробка моделі управління самофінансуванням території, що побудована на засадах сучасних технологій та методів управління.

Результати дослідження. У Конституції України територіальна громада визначена як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Відповідно до статті 140, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» містить таке визначення: територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Стаття 143 Конституції України містить перелік повноважень територіальної громади

як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, які здійснюються безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування. Це управління майном, що є в комунальній власності; затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку і контроль їх виконання; затвердження бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контроль їх виконання; встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону; забезпечення проведення місцевих референдумів та реалізації їх результатів; утворення, реорганізація та ліквідація комунальних підприємств, організацій і установ, а також здійснення контролю за їх діяльністю; вирішення інших питань місцевого значення, віднесених законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. Унаслідок прийняття змін до Податкового кодексу України та Бюджетного кодексу України суттєво розширені фінансові можливості місцевого самоврядування [2].

Таким чином, на перший погляд, на законодавчому рівні вже створені умови для децентралізації влади та підвищення ролі і значення територіальної громади у забезпеченні ефективності функціонування територій і держави загалом. З іншого боку, проведені нами дослідження показали, що існує необхідність побудови нової моделі територіальної організації влади й адміністративно-територіального устрою, оскільки нестійкою є чинна трирівнева система управління територіями, тому потребує вдосконалення механізм управління територіальними громадами. Нова модель управління повинна спиратись на те, що основною ланкою, що забезпечує ефективне функціонування економічної системи країни, є територіальна громада, оскільки неможливо забезпечити економічний розвиток за рахунок тільки регулюючого впливу згори до низу. Необхідно створити умови для того, щоб саме територіальні громади динамічно розвивались, тоді вищі за громаду рівні у трирівневій системі управління територіями повинні будуть забезпечувати координацію функціонування усієї системи, що цілком можливо. Тобто для розв'язання задачі забезпечення динамічного розвитку країни загалом, необхідно перш за все, створити умови для стабільності та безбитковості територіальних громад.

Для побудови ефективної системи управління на рівні територіальної громади, на нашу думку, доцільно скористатись відомою моделлю закритої економіки, тобто моделювати параметри моделі функціонування за умови використання тільки внутрішніх можливостей без взаємодії із зовнішнім середовищем. Така модель є обмеженою, оскільки не існує закритої економіки, аналогічно і територіальна громада не може бути ізольованою від суспільства. Але запропоноване припущення дозволить оцінити власні, внутрішні можливості територіальної громади, оцінити можливості її самофінансування та безбитковості. Тобто закритість складної системи – територіальної громади, дозволить оцінити її внутрішні фактори і можливості щодо самодостатності функціонування за рахунок оптимального використання власних ресурсів та визначити можливість досягнення цією системою стану динамічної рівноваги.

Як відомо, стан динамічної рівноваги формується на основі взаємодії двох протилежних тенденцій – зростання виробництва і споживання. Рівноважний стан характеризується певною організаційною структурою економічної системи та кількісно – ефективністю економічних відносин. Кількісним виміром рівноваги є економічна ефективність – Парето-ефективність, що вимагає оптимального розподілу між

учасниками ринку ресурсів для виробництва за умови їх рідкості та обмежених благ при необмеженості їх споживання. Таким чином, змодельовані умови закритості системи, коли територіальна громада не має можливості отримувати ресурси ззовні (ресурси обмежені внутрішніми можливостями), але повинна забезпечувати жителів території (не обмежувати споживання благ).

Для того, щоб математично описати цю ситуацію, на нашу думку, можливо використати модель міжгалузевого балансу з певними обмеженнями. Як відомо, ця модель використовується при економічному плануванні на рівні регіонів і країни в разі виникнення необхідності визначення обсягу випуску товарів, що забезпечує певний попит населення й виробничі потреби на ці товари при відомій технології. За припущення лінійності технології (наявність прямої пропорційності між обсягом випуску та обсягом витрат ресурсів) математичною формалізацією цього завдання є модель «Витрати-Випуск», яка отримана у 1930 р. американським економістом В. Леонтьєвим.

У багатогалузевій моделі для територіальної громади будемо вважати, що елементами цієї складної системи є основні фактори виробництва, а саме земля, праця, капітал, підприємницькі здібності та інформація. Їх використання дозволяє отримати національний продукт, що створений на рівні території.

Фактор виробництва «земля» у першу чергу включає землю як ресурс. Фактор «праця» – це особи, що мешкають на території, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями. Фактор «капітал» – це майно, що є в комунальній власності та фінансові ресурси територіальної громади. Використання зазначених факторів виробництва є основою функціонування сфер економічної діяльності територіальної громади.

Безумовно, що внаслідок різного природно-ресурсного потенціалу територій, у їх межах розвиваються різні сфери економічної діяльності. Результатом є спеціалізація виробничої сфери регіону, тобто це може бути промисловість, сільське господарство, сфера послуг та ін. Але задача дослідження полягає в тому, щоб змодельовати ситуацію самофінансування незалежно від спеціалізації території. Тобто побудувати таку систему управління територіальною громадою, яка б забезпечувала самофінансування і розвиток за рахунок наявних ресурсів, незалежно від їх специфіки.

Ефективне управління внутрішнім потенціалом територіальної громади дозволить оцінити рівень її внутрішньої економічної безпеки, основою якого є автономія і самодостатність. Безумовно, що такий підхід є певним припущенням. Територіальна громада не функціонує як «закрита система», але такий підхід дозволить оцінити внутрішній потенціал її функціонування і, як наслідок, оцінити можливості самофінансування і беззбитковості.

За таких умов міжгалузевий баланс для територіальної громади буде мати вигляд:

$$x(t) = Ax(t) + y(t), \quad (1)$$

де $x(t)$ – валовий продукт, отриманий у межах територіальної громади;

A – матриця прямих витрат, що є незалежною від часу.

Формула (1) з урахуванням капіталовкладень буде мати вид:

$$x(t) = Ax(t) + z(t) + \hat{y}(t), \quad (2)$$

Отже кінцевий продукт, що створений у межах територіальної громади, буде складатись з чистого кінцевого продукту $\hat{y}(t)$ та витрат на створення основних фондів $z(t)$.

Нехай $\zeta(t)$ – вектор потужностей сфер економічної діяльності, наявних у межах територіальної громади у момент часу t (на початок року). За умови, що основні фонди не вибувають, за відсутності капіталовкладень потужності в ній не змінюються, а будівництво нових потужностей відбувається відразу, вираз для функції витрат на

створення основних фондів буде мати вид:

$$z(t) = B(\zeta(t) - \zeta(t-1)), \quad (3)$$

де B – задана матриця (матриця збільшення фондомісткості).

Коефіцієнти матриці B (b_{ij}) показують витрати послуг (продукції) i -ї галузі для збільшення потужності у j -й галузі на одиницю.

За умови, що обсяг випуску послуг збігається із наявними на початок року потужностями, тобто $x(t) = \zeta(t)$, співвідношення (1) прийме вигляд:

$$x(t) = A x(t) + B(x(t) - x(t-1)) + \hat{y}(t). \quad (4)$$

При фіксованій величині $t-1$, баланс описує взаємозв'язок між чистим кінцевим продуктом $\hat{y}(t)$ і відповідним валовим випуском $x(t)$. Для того, щоб оцінити параметри розвитку територіальної громади у динаміці на основі чистого кінцевого продукту (послуги), дослідимо динаміку зміни $\hat{y}(t)$, де $t = 1, \dots, T$.

З урахуванням того, що основне завдання моделювання полягає у пошуку умов автономності і самодостатності територіальної громади, у цю модель необхідно ввести обмеження. Ними є такі:

1) Обмеження на валові випуски сфер економічної діяльності, що функціонують на території, пов'язані з обмеженістю основних фондів (необхідна тільки певна кількість основних фондів для задоволення потреб обмеженої кількості споживачів). Кількість споживачів визначається для різних товарів та послуг або кількістю домогосподарств у межах територіальної громади, або кількістю житла на території:

$$x(t) \leq (\zeta(t)). \quad (5)$$

2) Обмеження за трудовими ресурсами:

$$(d_2, x(t)) \leq L(t), \text{ де } t = 1, \dots, T. \quad (6)$$

Моделі (2), (3), (5) та (6) описують основні співвідношення динамічної міжгалузевої моделі, що на відміну від (1) є керованою, оскільки в ній залишається можливість вибору управляючих впливів. До них у моделях (2), (3), (4) та (5) віднесено обсяги валових випусків різних сфер економічної діяльності $x(t)$ та будівництво основних фондів $\zeta(t+1) - \zeta(t)$. Тому на управляючий вплив також можливо накласти обмеження.

3) Обмеження на керуючий вплив мають вид:

$$x(t) \geq 0, \zeta(t+1) - \zeta(t) \geq 0, \text{ де } t = 1, \dots, T. \quad (7)$$

4) Відсутня торгівля за межі територіальної громади (те, що у звичайному випадку є зовнішньою торгівлею). Таке обмеження викликане тим, що вихідною умовою моделювання є визначення умов автономності у забезпеченні території, тобто товари і послуги виробляються лише для задоволення потреб тих, хто проживає у межах територіальної громади. Внаслідок цього існує обмеження на чистий кінцевий продукт:

$$\hat{y}(t) \geq 0, \text{ де } t = 1, \dots, T. \quad (8)$$

5) Територіальна громада не створює запаси, тому вектор $\hat{y}(t)$ описує кінцеве споживання населенням території, яке позначимо $w(t)$, тому обмеження (8) можливо уточнити:

$$w(t) \geq \hat{w}(t), \text{ де } t = 1, \dots, T; \quad (9)$$

$\hat{w}(t)$ – задана функція часу, що описує мінімально припустимий рівень споживання (він визначається фізіологічними потребами, менше за які людина не може споживати товари та послуги).

6) У розглянутих моделях було введено спрощене ставлення до капітальних інвестицій. З урахуванням того, що капітальні інвестиції освоюються значно довше ніж інші: будівництво може продовжуватись тривалий час. Тому доцільно ввести таке поняття, як потужності заділу, тобто потужності, будівництво яких не закінчене

(незавершене будівництво).

Нехай у територіальній громаді (i -та громада), величина потужностей заділу, будівництво яких почалось у році t , складає $Q(t)$. Нехай будівництво нових об'єктів відбувається ритмічно і займає τ^m_i років (будівельний лаг). Тоді обсяг потужностей громади складе:

$$\zeta(t+1) = \zeta(t) + Q(t - \tau^m_i), t = 1, \dots, T; Q(t) \geq 0. \quad (10)$$

Тепер формула (3) може бути уточнена з урахуванням того, що величина $b_{ij}(\tau)$, що описує обсяг витрат ресурсів i -ї сфери економічної діяльності території, необхідних для створення одиниці потужності j -ї сфери на τ -у році створення (будівництва) таким чином:

$$z_i(t) = \sum_{j=0}^n \sum_{\tau=0}^{\tau_i^m} b_{ij}(\tau) Q_j(t - \tau), i = 1, \dots, n; t = 1, \dots, T \quad (11)$$

Запропонована модель може бути використана для оцінки впливу на загальний результат функціонування територіальної громади досліджених основних параметрів з урахуванням введених обмежень щодо закритості економічної системи. Таким чином, ця модель дозволяє оцінити можливості територіальної громади за умови її самофінансування та беззбитковості, тобто досягнення стану Парето-ефективності.

Але для забезпечення економічного розвитку системи є необхідність підтримувати її стійкість у певних межах. Стан максимальної стійкості динамічної рівноваги – це стан рівноваги системи з максимально можливою ефективністю (Парето-ефективність) [16]. Парето-ефективність – максимально можлива ефективність розподілу ресурсів і благ – показник граничної стійкості рівноваги економічної системи. Мінімально можлива ефективність – показник граничної мінімальної стійкості рівноваги економічної системи. В процесі розвитку відбувається накопичення кількості ефективності економічної системи. Після досягнення максимуму для певного періоду розвитку, відбувається перерозподіл у дезорганізацію нового стану. При цьому відбувається зміна значень ефективностей або співвідношення показників виробництва і споживання з максимуму на мінімум.

Процес накопичення ефективності економічної системи має свої межі, він закінчується кризою. Стан динамічної рівноваги між граничними максимальними і мінімальними значеннями є стійким (сталим).

Засновник теорії економічного розвитку Й. Шумпетер стверджував, що економічна система, що вийшла зі стану рівноваги, не повертається в нього [16]. Вона переходить у інший стаціонарний стан рівноваги на якісно новому рівні розвитку. Механізм переходу полягає у нових способах комбінації більш ефективного використання наявних ресурсів для створення капітальних і некапітальних благ. Період кризи Й. Шумпетер вважав середовищем, де підприємець може впроваджувати свої інноваційні ідеї, бо в інших фазах економічного циклу це робити складніше. Новаторство у кризовій ситуації викликане необхідністю більш ефективного використання обмежених ресурсів – факторів виробництва. На думку Й. Шумпетера, в період кризи активізується значення групової взаємодії людей щодо використання обмежених ресурсів. Це прояв синергетичного ефекту, механізмом реалізації якого є самоорганізація. Таким чином, самоорганізація є інструментом подолання кризи. Й. Шумпетер звертав увагу на те, що створення нових комбінацій ресурсів відбувається не командним способом, а завдяки конкуренції. Нові комбінації ресурсів, більш ефективні, конкурують із попередніми (застарілими), в цілому це призводить до підвищення загальної ефективності використання обмежених ресурсів у суспільстві.

Таким чином, в межах складної системи – територіальної громади необхідно постійно підтримувати процес саморозвитку і вдосконалення, оскільки в разі їх відсутності – система увійде у стан і може бути зруйнована. На нашу думку, для

забезпечення процесів розвитку доцільним є використання кайдзен-стратегії – стратегії постійного вдосконалення, оскільки саме вона поєднує у собі сучасні інструменти управління постійним розвитком складних економічних систем, до числа яких належить і територіальна громада.

Стратегія кайдзен виникла в Японії, її вважають основою конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Основна ідея кайдзен-концепції – безперервне удосконалювання. Кайдзен розуміють, як безупинний процес удосконалення, у який залучені усі – вищі менеджери, менеджери середньої ланки і робітники. У Японії розроблено безліч систем, що дозволяють сформувати в усіх учасників техніко-економічних процесів кайдзен-мислення. Кайдзен – це методологічна основа всього кращого, що є в японському менеджменті. Багато методів японського менеджменту досягли успіху тому, що вони є гарними самі по собі.

В основі кайдзен-стратегії лежить розуміння того, що суб'єкт господарювання прагне залишитися в бізнесі і отримати прибуток, а менеджмент направляє свої зусилля на задоволення й обслуговування потреб споживача. Кайдзен – це стратегія удосконалення, орієнтована на споживача. Ціль менеджменту – постійно прагнути до виробництва кращої продукції (послуг) за більш низькими цінами. Стратегія кайдзен забезпечує системний підхід та інструменти вирішення проблем для досягнення кінцевої мети.

Інший важливий аспект пов'язаний з тим, що кайдзен формує спосіб мислення, орієнтований на процес (процесне мислення), створює таку систему управління, що підтримує прагнення учасників процесу до досконалості і відзначає їх зусилля в цьому напрямі. Зазначений підхід до управління істотно відрізняє кайдзен від західної практики менеджменту, там співробітників винагороджують винятково за результати, без урахування витрачених зусиль. Таким чином, практично усі елементи «парасольки» кайдзен можливо використати в процесі реформування системи управління територіальними громадами, а саме в процесі створення умов для їх розвитку на засадах самофінансування.

Використання стратегії кайдзен, а саме концепції постійного вдосконалення, дозволить забезпечити підвищення рівня організації економічної діяльності у межах територій і створить умови для динамічного розвитку як територіальної громади, так і країни загалом.

З урахуванням того, що не можливо забезпечити функціонування територіальної громади незалежно від інших громад та зовнішнього середовища, доцільним буде у подальших дослідженнях, зняти обмеження щодо закритості системи.

Висновки. В роботі побудована математична модель управління територіальною громадою з використанням багатогалузевої моделі національного господарства та кайдзен-стратегії.

Доведено, що забезпечити самофінансування та беззбитковість територіальної громади можливо за рахунок управляючого впливу на такі елементи складної системи, як: сільське господарство, а саме тваринництво (за видами), рослинництво (за видами), промисловість, ресурси та ін. Запропонована модель може бути використана для оцінки впливу на загальний результат функціонування територіальної громади досліджених основних параметрів з урахуванням введених обмежень, пов'язаних з тим, що територіальна громада вважалась замкненою системою. Саме такі обмеження дозволили змодельовати ситуацію самофінансування територіальної громади.

Доведено, що застосування кайдзен-стратегій дозволить ефективно організувати, контролювати та здійснювати управляючий вплив на складну систему, якою є територіальна громада в умовах її динамічного розвитку. У підсумку, це створить можливість сформувати ефективну регіональну політику, що враховує чітке визначення території, її межі, природно – ресурсний потенціал та соціально-економічний стан. За

таких умов трирівнева система управління територіями зможе ефективно функціонувати у довготривалій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко В. М. Управління місцевими фінансами / В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук. – К.: НАДУ, 2008. – 76 С.
2. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. – К.: НІСД, 2016. – 61 с.
3. Звіздай О. В. Місцеві бюджети в умовах децентралізації / О. В. Звіздай // Теорія і практика державного управління. – 2016. - №2 (53). – с. 1-5.
4. Волков В. П. Логістика нерухомості у житлово-комунальному господарстві : [монографія] / В. П. Волков, Л. А. Горошкова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 645 с.
5. Управління виробничим та інфраструктурним розвитком економічного потенціалу України [Текст]: Монографія / За заг.ред. В. П. Волкова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 500 с.
6. Волков В. П. Моделювання умов безбитковості функціонування житлово-комунального господарства України / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2013. – Вип. 1. – Т. 1 – С.179–183.
7. Горошкова Л. А. Аналіз детермінант економічної безпеки галузей національного господарства / Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2012. – №19. – С.149–163.
8. Волков В. П. Прогнозування розвитку складних техніко-економічних систем мезорівня / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2013. – №20/2. – С.257–263.
9. Волков В. П. Складові фінансово-економічної безпеки житлово-комунального господарства України / В. П. Волков, В. Шмаль, Л. А. Горошкова // Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник. – Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2013. – Вип.108. – С.279 - 285.
10. Волков В. П. Якість житлово-комунальних послуг як складова системи соціальної відповідальності підприємств галузі / В. П. Волков, Л. А. Горошкова, В. Шмаль // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»: Збірник наукових праць. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип.3 (44). – С.86-90.
11. Горошкова Л. А. Аналіз детермінант економічної безпеки галузей національного господарства / Л.А. Горошкова // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2012. – №19. – с.149–163.
12. Волков В. П. Прогнозування розвитку складних техніко-економічних систем мезорівня / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2013. – №20/2. – С.257–263.
13. Волков В. П. Складові фінансово-економічної безпеки житлово-комунального господарства України / В. П. Волков, В. Шмаль, Л. А. Горошкова // Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник. – Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2013. – Вип.108. – С.279 - 285.
14. Моделирование экономической динамики / Клебанов Т. С., Дубровина Н. А., Полякова О. Ю., Раевнева Е. В., Милов А. В., Сергиенко Е. А. – Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2004. – 244 С.
15. ПАТ. 82983 УКРАЇНА, МПК (2013.01) G06Q90/00; G06Q10/06 (2012.01). Спосіб прогнозування розвитку складних систем / Волков В. П., Горошкова Л. А.; Заявник та патентовласник ДВНЗ «Запорізький національний університет» МОН України. – №U201301645; Заявл. 11.02.2013 Р.; Опубл. 27.08.2013 Р., бюл. № 16.
16. Шумпетер Й. Теория экономического развития: пер. с нем. В.С. Автономова / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.

References:

1. Vakulenko V. M. (2008), "Local Finance Management", ["Upravlinnja miscevyumu finansamy"], V. M. Vakulenko, N. M. Grinchuk, K., NAPA, 76 p.
2. "Territorial community as the basic link of the administrative-territorial structure of Ukraine: problems and perspectives of reformation, ["Terytorial'na gromada jak bazova lanka administratyvno-terytorial'nogo ustroju Ukrainy: problemy ta perspektvy reformuvannja"], K., NISS, 2016, 61 p.
3. Zvizdau O. V. (2016), "Local budgets in the conditions of decentralization", ["Miscevi bjudzhety v umovah decentralizacii"], O. V. Zvizdau, The theory and practice of public administration, No. 2 (53), pp. 1-5.

4. Volkov V. P. (2013), "Logistics of real estate in housing and communal services", ["Logistyka neruhomosti u zhytlovo-komunal'nomu gospodarstvi"], [monograph], V. P. Volkov, L. A. Goroshkova, Zaporozhye, ZNU, 645 p.
5. "Management of Industrial and Infrastructure Development of the Economic Potential of Ukraine", ["Upravlinnja vyrobnychym ta infrastrukturytnym rozvytkom ekonomichnogo potencialu Ukrainy"], [Text], Monograph, For zag.red. V.P. Volkov, Zaporozhye, ZNU, 2012, 500 p.
6. Volkov V. P. (2013), "Simulation of the conditions of break-even functioning of the housing and communal services of Ukraine", ["Modeljuvannja umov bezzbytkovosti funkcionuvannja zhytlovo-komunal'nogo gospodarstva Ukrainy"], V. P. Volkov, L. A. Goroshkova, Theoretical and practical aspects of economy and intellectual property, Collection of scientific works, Mariupol, State Pedagogical Institute "PDTU", Vip. 1, T. 1, pp. 179 -183.
7. Goroshkova L. A. (2012), "Analysis of determinants of economic security of national economy branches", ["Analiz determinant ekonomichnoi' bezpeky galuzej nacional'nogo gospodarstva"], L.A. Goroshkova, Economic Bulletin of the University: Collection of scientific works of scientists and post-graduate students, Pereyaslav-Khmelnytsky, Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after. G. Skovoroda, No. 19, pp. 149-163.
8. Volkov V. P. (2013), "Forecasting the development of complex technical and economic systems of mesorovina", ["Prognozuvannja rozvytku skladnyh tehniko-ekonomichnyh system mezorivnja"], V. P. Volkov, L. A. Goroshkova, Economic Bulletin of the University: Collection of scientific works of scientists and postgraduates, Pereyaslav-Khmelnytsky: Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after. G. Skovoroda, No.20 / 2, pp. 257-263.
9. Volkov V. P. (2013), "Components of financial and economic security of housing and communal services of Ukraine", ["Skladovi finansovo-ekonomichnoi' bezpeky zhytlovo-komunal'nogo gospodarstva Ukrainy"], V. P. Volkov, V. Shmal, L. A. Goroshkova, Communal economy of cities: Scientific and technical collection, Kharkiv, Kharkiv National Academy of Municipal Economy, Vip.108, pp.279 - 285.
10. Volkov V. P. (2014), "The quality of housing and communal services as a component of the system of social responsibility of enterprises in the industry", ["Jakist' zhytlovo-komunal'nyh poslug jak skladova systemy social'noi' vidpovidal'nosti pidprijemstv galuzi"], V.P. Volkov, L.A. Goroshkova, V. Shmal, Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series "Economics": Collection of scientific works, Uzhhorod, UzhNU Dvzn, Issue 3 (44). pp. 86-90.
11. Goroshkova L. A. (2012), "Analysis of determinants of economic security of national economy branches", ["Analiz determinant ekonomichnoi' bezpeky galuzej nacional'nogo gospodarstva"], L.A. Goroshkova, Economic Bulletin of the University: Collection of scientific works of scientists and post-graduate students, Pereyaslav-Khmelnytsky, Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after. G. Skovoroda, No. 19, pp. 149-163.
12. Volkov V. P. (2013), "Forecasting the development of complex technical and economic systems of mesorovina", ["Prognozuvannja rozvytku skladnyh tehniko-ekonomichnyh system mezorivnja"], V.P. Volkov, L. A. Goroshkova, Economic Bulletin of the University: Collection of scientific works of scientists and postgraduates, Pereyaslav-Khmelnytsky: Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after. G. Skovoroda, No.20 / 2, pp. 257-263.
13. Volkov V. P. (2013), "Components of financial and economic security of housing and communal services of Ukraine", ["Skladovi finansovo-ekonomichnoi' bezpeky zhytlovo-komunal'nogo gospodarstva Ukrainy"], V. P. Volkov, V. Shmal, L. A. Goroshkova, Communal economy of cities: Scientific and technical collection, Kharkiv, Kharkiv National Academy of Municipal Economy, Vip.108, pp.279 - 285.
14. "Modeling of economic dynamics", ["Modelyrovanye ekonomycheskoj dynamyky"], Klebanov T. S., Dubrovin N. A., Polyakova O. Yu., Raevneva E. V., Milov A. V., Sergienko E. A, Kh., Publishing House "INZHEK", 2004, 244 p.
15. Pat. 82983 Ukraine, IPC (2013.01) G06Q90 / 00; G06Q10 / 06 (2012.01), "A method of forecasting the development of complex systems", ["Sposib prognozuvannja rozvytku skladnyh system"], Volkov V. P., Goroshkova L. ., Applicant and patent holder of the State Enterprise "Zaporizhzhya National University" Ministry of Education and Science of Ukraine, No.201301645, stated. 11.02.2013, has published August 27, 2013, Bul. No. 16
16. Shumpeter J. (1982), "Theory of Economic Development", ["Teoryja ekonomycheskogo razvytyja"], trans. with german B.C. Autonomous, J. Schumpeter, M, Progress, 456 p.

Ключові слова: територія; територіальний устрій; територіальна громада; стійкість системи; стабільність.

Keywords: territory; territorial device; territorial community; stability(resistance) of system; stability.

Ключевые слова: территория; территориальное устройство; территориальная община; стойкость системы; стабильность.